

AKTYWIZACJA ZAWODOWA I INTEGRACJA SPOŁECZNA OSÓB 50+ JAKO STRATEGICZNE WYZWANIE REGIONALNEJ POLITYKI SPOŁECZNEJ

Abstrakt: Rozważania podjęte w niniejszym artykule dotyczą zagadnienia starzejących się populacji poszczególnych województw Polski, jako strategicznego wyzwania dla regionalnej polityki społecznej. Przemiany ustrojowe zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku i kontynuowane w 1999 roku spowodowały, że jednostki terytorialne stały się swego rodzaju samodzielnymi organizacjami, realizującymi własną politykę w oparciu o długookresowe plany działania – strategie. Konieczność opracowania strategii wojewódzkich wynika nie tylko z przepisów prawa, ale i szeregu innych pobudek m.in. chęci pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE, konieczności integrowania działań o charakterze lokalnym czy diagnozowania podstawowych potrzeb, zasobów i problemów występujących w regionie.

Treść niniejszego artykułu koncentruje się na zagadnieniu decentralizacji polityki społecznej wobec osób starszych, w szczególności na działaniach aktywizujących społecznie i zawodowo osoby starsze, zaprogramowanych w wojewódzkich strategiach w zakresie polityki społecznej.

Słowa kluczowe: regionalna polityka społeczna, planowanie strategiczne, aktywizacja zawodowa i społeczna osób starszych

Wprowadzenie

Proces starzenia się społeczeństwa generuje wiele problemów natury społecznej, ekonomicznej, medycznej i kulturowej, które wywołują pilną potrzebę wypracowania kompleksowych programów wsparcia, uwzględniających reorientację dotychczasowych priorytetów polityki społecznej, polityki zatrudnienia, a także reorganizację elementów systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Działania opiekuńcze, aktywizujące, czy integrujące osoby starsze, stanowią wyzwanie dla decydentów i wykonawców polityki społecznej zarówno w skali kraju, jak i regionów czy gmin. Samorządy terytorialne programując i realizując działania na rzecz rozwoju wspólnot samorządowych, powinny uwzględniać w swych strategiach społeczne i ekonomiczne skutki demograficznego starzenia

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Polityki i Pracy Socjalnej

się społeczeństwa, dokonywać kompleksowych diagnoz sytuacji osób starszych w regionie oraz programować działania adekwatne do ich wyników.

Celem artykułu jest wskazanie priorytetowych kierunków działań na rzecz osób starszych, zaprogramowanych w wojewódzkich strategiach polityki społecznej. W empirycznej części artykułu zostaną zaprezentowane wyniki badań nad strategiami regionalnymi, prowadzonych w ramach projektu „*Wyrównywanie szans na rynku pracy dla osób 50+*”. Projekt realizowany jest przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zainicjowany przez Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej i przez Uniwersytet Łódzki, Partnera projektu. Projekt realizowany jest w ramach Działania 1.1 *Wsparcie systemowe instytucji rynku pracy* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Celem głównym projektu jest promocja aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn w wieku 50+ oraz promocja działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej osób 50+. Badania nad strategiami przeprowadzone zostały w ramach zadania 3, dotyczącego diagnozy obecnej sytuacji kobiet i mężczyzn 50+ na rynku pracy w Polsce.

Decentralizacja polityki społecznej wobec osób starszych

Według L. Selerzyńskiej-Marteli [2007] polityka społeczna wobec osób starszych to system działań realizowanych w celu: wszechstronnej kompensacji malejących wraz z wiekiem możliwości samodzielnego zaspokajania potrzeb, integracji z lokalną społecznością oraz przygotowania do starości. Poprawa warunków życia osób starszych jest możliwa przede wszystkim dzięki wykorzystaniu świadczeń oferowanych przez system zabezpieczenia społecznego, jednak udzielając wsparcia należy pamiętać o respektowaniu praw i podmiotowości beneficjentów pomocy. Ludzie starsi mają prawo do samostanowienia i decydowania o swojej przyszłości, a także kształtowania własnej, indywidualnej hierarchii potrzeb i współodpowiedzialności za własne życie.

Respektując powyższe założenia, polityka społeczna w swych działaniach na rzecz osób starszych kieruje się **zasadą subsydiarności** (pomocniczości), która przyjmuje człowieka jako podstawowy podmiot wszelkich spraw i głosi, że inne instytucje powinny być tworzone jako pomocnicze w stosunku do jego działań. Oznacza to, że w pierwszej kolejności wykorzystywany jest potencjał, jaki stanowi rodzina i kręgi nieformalne w otoczeniu osoby starszej. Szczególnie w początkowym okresie starości, gdy człowiek zachowuje jeszcze relatywnie wysoki poziom aktywności, jego środowisko jest punktem oparcia i pomocy w razie potrzeby, pozostając często jednocześnie punktem odniesienia jego aktywności (np. pomoc udzielana członkom rodziny, udział w grupach samopomocowych, kontakty z osobami z dawnego środowiska zawodowego). W miarę

obniżania aktywności i wzrastającego uzależnienia pojawia się potrzeba włączenia w system wsparcia ludzi starych kolejnych grup nieformalnych i organizacji pozarządowych, a także instytucji samorządu terytorialnego. Rola tych ostatnich polega nie tylko na organizacji rozmaitych usług, ale i udzielaniu świadczeń pieniężnych z myślą o sfinansowaniu kosztów zakupu konkretnych usług [Błędowski, 2003].

Obok pomocniczości, istotną cechą realizacji działań polityki społecznej wobec osób starszych jest ich decentralizacja. Reformy ustrojowe zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku to przede wszystkim zmiany o charakterze politycznym, zmierzające do ukształtowania demokratycznego państwa, respektującego zasadę wolności jednostki, swobód obywatelskich i politycznych. Zmiany te obejmowały w szczególności decentralizację władzy publicznej w Polsce, wzmocnienie zasady solidaryzmu społecznego i organizację systemu administracji publicznej w oparciu o zasadę subsydiarności [Regulski, 1998]. Decentralizacja administracji publicznej rozumiana jest, jako proces przekazywania kompetencji i zadań przez organy centralne jednostkom administracyjnym niższego szczebla, łącznie z rozszerzeniem zakresu ich uprawnień do samodzielnego podejmowania rozstrzygnięć, głównie w dziedzinie ekonomicznej, społecznej i administracyjnej [Niewiadomski, 2001]. Wyróżnić można trzy podstawowe aspekty decentralizacji [Sitek, 2004]:

polityczny – oznacza przekazanie kompetencji pomiędzy różne organy władzy politycznej,

ekonomiczny (rynkowy) – kluczowe znaczenie ma pozbywanie się zadań na rzecz sektora biznesu i sektora obywatelskiego z wykorzystaniem instrumentów deregulacji i prywatyzacji oraz partnerstwa (*Public - Private Partnership* (PPP) i *Public – Social Partnership* (PSP)), administracyjny – hierarchiczny i funkcjonalny podział kompetencji pomiędzy różne poziomy władzy publicznej.

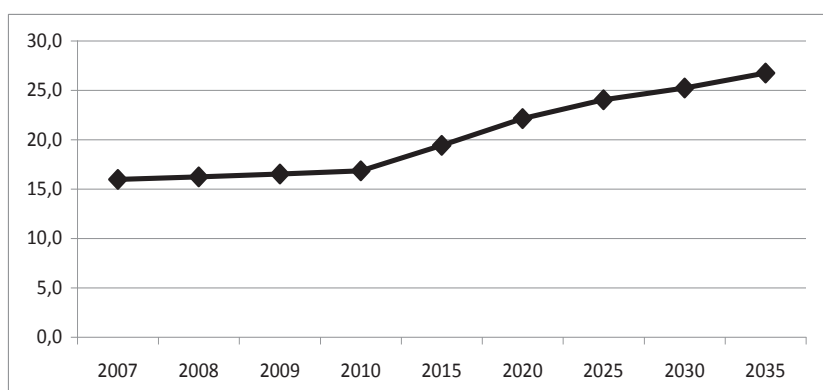
W przypadku polityki społecznej, decentralizacja może być rozpatrywana jako proces, w wyniku którego funkcje polityki społecznej, a także usługi socjalne są przesuwane na szczebel samorządu terytorialnego, co teoretycznie ma zapewnić sprawniejsze rządzenie przez przybliżenie władzy społecznościom lokalnym, zwiększenie społecznej kontroli nad elitami politycznymi i środkami publicznymi oraz decyzjami alokacyjnymi, kształtowanie większej odpowiedzialności za sprawy społeczności lokalnych i regionalnych oraz zdjęcie z państwa troski o sprawy społeczne [Golinowska, 2000; Golinowska, 2009]. Decentralizacja polityki społecznej powinna także umożliwić trafne rozpoznanie problemów społecznych występujących w poszczególnych gminach czy regionach, kompleksowe diagnozowanie sytuacji społeczno – gospodarczej jednostek terytorialnych, a w efekcie, programowanie adekwatnych i realnych działań naprawczych, profilaktycznych i prorozwojowych.

Tendencje demograficzne w Polsce

W starzejącej się Polsce sytuacja życiowa osób starszych staje się niezwykle poważną kwestią społeczną. Według najnowszej prognozy GUS opracowanej na lata 2008 – 2035 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym będzie systematycznie wzrastać.

Wykres1

Prognoza ludności Polski w wieku poprodukcyjnym (w procentach)

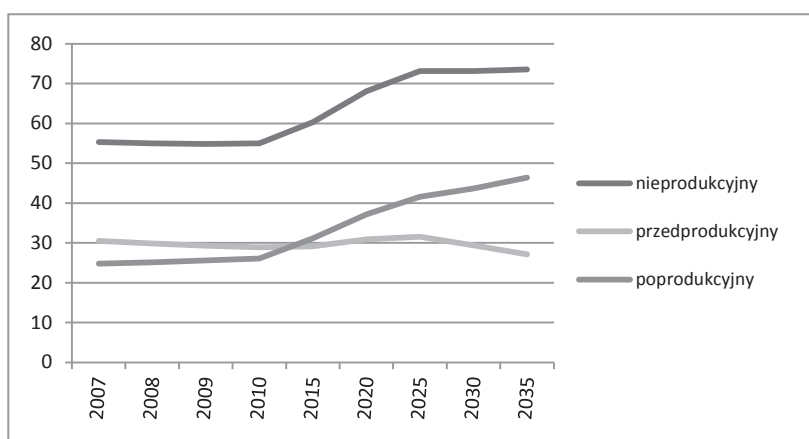
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008–2035*, GUS, Warszawa 2009

Z powyższego wykresu wynika, że udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w roku 2020 wzrośnie o około 6% w stosunku do udziału odnotowanego w roku 2007 i wyniesie 22,1%. W kolejnych latach będzie nadal wykazywał tendencję rosnącą, by w roku 2035 osiągnąć poziom 26,7%. Niekorzystne tendencje demograficzne nie pozostaną bez konsekwencji dla polityki rynku pracy, na co wskazują także prognozowane wartości wskaźników obciążenia demograficznego.

Według prognozy GUS w ciągu najbliższych 20 lat będziemy odnotowywać systematyczny wzrost współczynnika obciążenia demograficznego. W 2020 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym będzie przypadać 68 osób w wieku nieprodukcyjnym (37 osób w wieku poprodukcyjnym i 31 osób wieku przedprodukcyjnym), podczas gdy w 2035 r. wartość współczynnika obciążenia demograficznego ma się kształtować na poziomie 74 (73,55) (46–dla poprodukcyjnego i 27–przedprodukcyjnego).

Wykres 2

Współczynniki obciążenia demograficznego w latach 2007 - 2035

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008–2035*, GUS, Warszawa 2009

Rozpatrując analizowane tendencje w aspekcie regionalnym, zauważamy, że prognozuje się wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, we wszystkich województwach samorządowych w Polsce. Z tabeli numer 1 wynika, że prognozowany udział ludności w wieku poprodukcyjnym w 2020 roku we wszystkich regionach przekroczy 20% i będzie systematycznie rósł, by w 2035 roku zbliżyć się do pułapu 30% w województwach: łódzkim, opolskim i świętokrzyskim (odpowiednio: 28,8%, 28,9% i 29,8%). W pozostałych regionach prognozowana wartość analizowanego wskaźnika ma przekroczyć 25% (wyjątek stanowią województwa wielkopolskie i pomorskie, dla których prognozuje się udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności na poziomie 25%).

Kolejnym miernikiem stopnia zaawansowania procesu starzenia społeczeństwa jest mediana wieku populacji (wiek środkowy ludności). Zgodnie z prognozą GUS, również ten współczynnik będzie cechowała tendencja wzrostowa, zarówno w skali kraju jak i jego poszczególnych regionów, co obrazują dane w tabeli nr 2.

Zgodnie z prognozą GUS w 2020 roku mediana wieku populacji dla poszczególnych regionów będzie zawierać się w przedziale od 40,2 lat (województwo pomorskie) do 43,1 lat (województwo łódzkie), przy czym wartość średnia wskaźnika dla Polski wyniesie 41,4 i będzie o 4,1 wyższa niż w roku 2007.

W ciągu kolejnych 15 lat tendencja się utrzyma i w 2035 roku mediana wieku populacji Polski wyniesie 48,9 lat, co oznacza, że co drugi mieszkaniec kraju będzie miał ponad 48,9 lat.

Tabela 1

Prognoza ludności w wieku poprodukcyjnym w procentach

Województwo	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
Dolnośląskie	16,0	16,3	16,7	17,1	20,3	23,5	25,4	26,2	27,4
Kujawsko-pomorskie	15,0	15,3	15,7	16,0	18,9	21,7	23,8	25,0	26,5
Lubelskie	16,9	17,1	17,4	17,7	19,9	22,6	24,7	26,2	27,9
Lubuskie	14,1	14,4	14,8	15,2	18,5	21,8	24,0	25,2	26,5
Łódzkie	17,9	18,2	18,5	18,8	21,6	24,5	26,3	27,4	28,8
Małopolskie	15,9	16,1	16,3	16,6	18,5	20,6	22,4	23,8	25,5
Mazowieckie	17,2	17,3	17,5	17,8	19,9	22,1	23,4	24,2	25,7
Opolskie	16,4	16,7	17,0	17,3	19,9	22,8	25,2	27,1	28,9
Podkarpackie	15,3	15,5	15,7	16,0	18,1	20,6	22,7	24,5	26,5
Podlaskie	17,0	17,2	17,4	17,6	19,4	22,0	24,4	26,4	28,3
Pomorskie	14,5	14,8	15,2	15,5	18,2	20,9	22,6	23,6	25,0
Śląskie	16,5	16,8	17,2	17,6	20,5	23,5	25,6	26,8	28,2
Świętokrzyskie	17,4	17,7	18,0	18,3	21,1	24,2	26,5	28,1	29,8
Warmińsko-mazurskie	13,9	14,1	14,5	14,8	17,6	20,8	23,2	24,8	26,3
Wielkopolskie	14,4	14,7	15,0	15,3	18,0	20,6	22,4	23,6	25,0
Zachodniopomorskie	14,6	15,0	15,4	15,8	19,1	22,5	24,5	25,5	26,8

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008–2035, GUS, Warszawa 2009

Tabela 2

Mediana wieku populacji

Województwo	2007	2020	2035
Ogółem	37,3	41,4	47,9
Dolnośląskie	38,4	42,4	48,9
Kujawsko-pomorskie	36,6	41,1	47,5
Lubelskie	37,0	41,4	48,4
Lubuskie	36,4	41,0	47,8
Łódzkie	39,7	43,1	49,5
Małopolskie	36,0	40,4	46,8
Mazowieckie	37,8	41,3	47,2
Opolskie	38,4	43,0	49,6
Podkarpackie	35,4	40,5	47,5
Podlaskie	37,1	41,6	48,6
Pomorskie	35,9	40,2	46,1
Śląskie	38,9	42,7	49,1
Świętokrzyskie	38,4	42,9	50,0
Warmińsko-mazurskie	35,5	40,3	47,1
Wielkopolskie	35,7	40,3	46,7
Zachodniopomorskie	37,3	41,6	48,1

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008–2035, GUS, Warszawa 2009

Jak wynika z zaprezentowanych powyżej tendencji, w strukturze demograficznej Polski będą zachodzić zamiany o charakterze negatywnym. Trendy dotyczą wszystkich województw samorządowych, co powinno istotnie wpłynąć na kształt i priorytety realizowanej w nich polityki społecznej. Jak słusznie zauważa Z. Szweda – Lewandowska [2011], systematyczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, wywołuje poważne konsekwencje ekonomiczne i społeczne, jak: obciążanie budżetu państwa świadczeniami emerytalnymi, wzrastający popyt na miejsca w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia, wzrost zapotrzebowania na różnego typu usługi dla osób starszych, a nawet rozwój nowych typów usług socjalnych skierowanych do tej kategorii klientów. Wobec zagrożenia marginalizacją osób starszych, której głównymi symptomami są: ograniczona obecność w życiu politycznym, słaby dostęp do usług publicznych, deficyt przedsięwzięć integracyjnych i aktywizacyjnych, anomia więzi społecznych czy deficyt zasobów [Kuchcińska, 2009], istotnego znaczenia nabierają strategie i programy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tych osób, w tym regionalne i lokalne strategie społeczne.

Regionalne strategie polityki społecznej wobec problemu starzejącego się społeczeństwa

Polityka społeczna wobec osób starszych najogólniej rozpatrywana jest jako działania ukierunkowane na poprawę ich sytuacji życiowej. Skuteczna realizacja owej polityki wymaga spełnienia kilku istotnych warunków wstępnych:

- kompleksowej oceny sytuacji osób starszych wraz z określeniem głównych tendencji i kierunków zmian (diagnoza)
- wskazania najistotniejszych uwarunkowań realizacji działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji osób starszych (analiza)
- zaplanowania realnych celów i działań w tym obszarze, adekwatnych do zdiagnozowanych uwarunkowań (postulaty)
- kontroli i oceny skuteczności realizowanych działań (monitoring)

Opisany powyżej procedury składają się na proces zarządzania strategicznego w regionalnej polityce społecznej [Przywojska, 2009]. Zasadniczym powodem tworzenia wojewódzkich strategii w zakresie polityki społecznej jest przepis art. 21 ustawy o pomocy społecznej, który określa, że do zadań własnych realizowanych przez samorząd wojewódzki należy: „*opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania pro-*

blemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami.”

W 2010 roku w ramach projektu „Wyrównywanie szans na rynku pracy dla osób 50+”, dokonywałam analizy treści strategii regionalnych w aspekcie ich znaczenia dla aktywizacji społecznej i zawodowej osób starszych w Polsce. Celem badania była m.in. ocena merytoryczna i formalna regionalnych dokumentów strategicznych odnoszących się do zagadnień polityki zatrudnienia i polityki społecznej, (ze szczególnym uwzględnieniem wszelkiego typu działań na rzecz poprawy szans na rynku pracy kobiet i mężczyzn w wieku 50+), opracowywanych przez samorządowe jednostki organizacyjne. Badaniem objęto wszystkie wojewódzkie strategie polityki społecznej, czyli długofalowe koncepcje działania, stanowiące podstawę realizacji uzasadnionych celów i zadań ukierunkowanych na stymulowanie rozwoju społecznego w regionie oraz eliminowanie lub osłabianie oddziaływania negatywnych zjawisk występujących w danej społeczności regionalnej.

Podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie strategii jest regionalny ośrodek/centrum polityki społecznej. W 2010 roku aktualne strategie polityki społecznej posiadało 15 województw samorządowych. Jako jedyne dokumentu nie opracowało województwo świętokrzyskie.

Z przeprowadzonych badań wynika, że we wszystkich analizowanych dokumentach dostrzeżono problem postępującego starzenia się społeczeństw poszczególnych regionów naszego kraju. Strategie wojewódzkie zawierały diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej regionu, a jednym z ich elementów były również dane odnoszące się do kondycji demograficznej społeczeństwa, wraz z prezentacją długoterminowych prognoz w tym zakresie.

Część diagnostyczna badanych dokumentów, co prawda w sposób kompleksowy charakteryzowała sytuację społeczną regionów, jednak w większość diagnoz cechowała się ujęciem statycznym zamiast dynamicznego, niejednolitymi okresami analiz, brakiem kryteriów porównawczych, sporadycznie stosowano także kryteria społeczne. Ponadto, w trzech województwach zupełnie pominięto etap analityczny. W pozostałych strategiach wykorzystano metodę analizy SWOT.

We wszystkich dokumentach zdiagnozowano problemy starzejącego się społeczeństwa i wynikające z nich konsekwencje dla regionalnego systemu pomocy społecznej. Z analizy treści strategii wynika, że czynniki determinujące sytuację osób w wieku 45/50+ w poszczególnych województwach zawarte w analizach SWOT miały z reguły charakter słabych stron i zagrożeń.

Słabą stroną identyfikowaną w regionach był rosnący udział w populacji województw odsetka osób starszych, oraz deficyt programów podtrzymujących aktywność społeczną seniorów. Słabością wojewódzkich systemów pomocy społecznej jest także niewystarczająco rozwinięty rynek usług skierowanych do

tej grupy osób, jak i związana z nim infrastruktura. Przy czym, podkreślano wyraźnie, że wzrost liczby seniorów pociąga za sobą wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze w gminach i powiatach.

Zagrożeniem zidentyfikowanym we wszystkich regionach jest postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Często wskazywano także na dyskryminację na rynku pracy i dezaktywację zawodową osób w wieku produkcyjnym niemobilnym. Zagrożeniem są również pogarszające się warunki materialne (socjalno-bytowe) osób starszych oraz narastająca izolacja i samotność seniorów.

Z kolei jako uwarunkowanie wewnętrzne o charakterze pozytywnym, wskazywano aktywność społeczną ludzi starszych, którą wspierają prężnie działające organizacje zrzeszające emerytów i rencistów oraz stale rosnącą średnią długość życia. Szansą dla poprawy sytuacji osób starszych jest wykorzystanie ich potencjału w środowisku lokalnym, wspieranie zatrudnienia osób w wieku przedemerytalnym, jak i wzmacnianie aktywności życiowej ludzi starszych oraz pozyskanie środków z Unii Europejskiej na powyższe działania.

Niestety, w diagnozach rzadko przeprowadzano analizy struktury populacji osób starszych z uwzględnieniem kryterium wieku. W konsekwencji nie wyróżniano kategorii wiekowych osób starszych a działania programowano uniwersalnie, kierując je przede wszystkim do seniorów. Ta grupa mieszkańców regionu powinna, zdaniem autorów strategii, zostać objęta tymi samymi kategoriami wsparcia, co osoby obłożnie chore, niepełnosprawne, niezdolne do samodzielnej egzystencji w społecznościach. W takim ujęciu pomijano indywidualne potrzeby młodszych grup wiekowych, a zagadnieniu aktywizacji społecznej czy zawodowej osób starszych jedynie sporadycznie przypisywano odrębny zestaw celów i zadań.

Mimo zdiagnozowanych problemów bezrobocia i starzejącego się społeczeństwa w strategiach rzadko przewidywano ich konsekwencje na rynku pracy i sporadycznie programowano cele skierowane do osób w wieku produkcyjnym niemobilnym. W większości przypadków proponowane działania koncentrują się przede wszystkim na wzmocnieniu systemu opieki społecznej, opieki w miejscu zamieszkania, opieki rodzinnej, integracji i aktywizacji osób starszych w środowiskach lokalnych.

W strategiach zwraca się również uwagę na znaczenie międzysektorowego partnerstwa w procesie świadczenia usług socjalnych na rzecz osób starszych. Postuluje się by regionalna polityka społeczna wykorzystywała mechanizmy koordynacji i współdziałania administracji publicznej, organizacji pozarządowych, środowisk lokalnych w zakresie tworzenia perspektywicznego programu zaspokajania potrzeb ludzi starych

Jako pozytywny należy odnotować fakt, że strategie polityki społecznej przewidują także realizację funkcji promocyjnej, naświetlając problemy osób starszych i upowszechniając informacje na temat starzenia się społeczeństwa

i konsekwencji tego procesu. Część strategii wręcz programuje działania promocyjne w tym zakresie. Istnieją też przedsięwzięcia polegające na tworzeniu i aktualizowaniu baz danych projektów adresowanych do seniorów w regionie.

Ciekawe rozwiązania w tym obszarze wdraża Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, który m.in. opracował katalog małopolskich projektów na rzecz seniorów. Katalog jest internetową bazą danych umożliwiającą zapoznanie się z projektami realizowanymi w województwie, adresowanymi do osób starszych. Celem przedsięwzięcia jest zbieranie w jednym miejscu danych o ważnych, ciekawych inicjatywach kierowanych do seniorów, realizowanych przez różne podmioty. Do udziału w projekcie zaproszono organizacje pozarządowe, instytucje kultury, jednostki pomocy społecznej. Badania ankietowe umożliwiły pozyskanie opisów realizowanych projektów i zgłoszeń instytucji chcących zaprezentować innym swoje dokonania. Poprzez takie działanie samorząd województwa umożliwia osobom i podmiotom zainteresowanym wspieraniem seniorów skorzystanie ze sprawdzonych pomysłów innych, a także udostępnia osobom starszym, adresatom tych działań, wiedzę na temat kierowanej do nich oferty.

Podsumowanie

Analiza treści wojewódzkich strategii społecznych wykazała, że dokumenty te programują szereg działań na rzecz poprawy sytuacji osób starszych. Najczęściej wymienianymi postulatami były: rozwój usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych dla osób starszych w miejscu zamieszkania, wsparcie i podnoszenie standardu świadczonych usług w domach pomocy społecznej, promocja aktywnych form spędzania czasu przez osoby starsze, integracja społeczna, aktywizowanie osób starszych w środowisku lokalnym, współpraca z organizacjami pozarządowymi. Wiele uwagi poświęcano także zagadnieniu profilaktyki zdrowia i wdrażaniu programów ochrony zdrowia.

Jednak należy podkreślić, że w analizowanych strategiach regionalnych brakuje przełożenia niektórych wniosków płynących z części diagnostycznej na plany konstruowane w części postulatywnej. W większości strategii zdiagnozowano niekorzystne trendy demograficzne, a nawet starzenie się zasób pracy, jednak w ślad za tym nie zaproponowano żadnych działań aktywizujących zawodowo osoby starsze, nie wskazano też osób w wieku 50+ jako specyficznej kategorii beneficjentów ogólnie sformułowanych celów w obszarze rynku pracy.

Istotnym kierunkiem zmian w regionalnej polityce społecznej może być przestrzeganie zjawiska postępującego starzenia się mieszkańców, nie tylko jako problemu, ale również szansy na rozwój społeczno – ekonomiczny regionów w oparciu o potencjał usług kierowanych do ludzi starszych. Przyjęcie postaw

aktywnych i przedsiębiorczych wobec starzenia się populacji województw, jest zgodne z założeniami koncepcji „srebrnej gospodarki”, u której podstaw leży pozytywne podejście do procesu starzenia się populacji.

Dobłą praktykę w tym obszarze z pewnością stanowi najnowszy dokument opracowany przez samorząd województwa małopolskiego: *Wyzwania Małopolski w kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne*. Jego celem jest wyznaczenie wizji rozwoju regionu, w której produkty i usługi dla starzejącej się populacji staną się jego dobrem także „eksportowym”, przyczyniając się do zdynamizowania rozwoju lokalnych gospodarek w regionie, wzbogacenia ilościowego i jakościowego regionalnego rynku pracy oraz udostępnienia zasobów naturalnych i wyspecjalizowanych sposobów ich wykorzystania na potrzeby zdrowia i dobrego życia także osób starszych

Literatura

- Błędowski P., „Polityka społeczna wobec ludzi starych w Polsce, a w Unii Europejskiej”, [w:] Starzenie się populacji wyzwaniem dla polityki społecznej, Materiały konferencyjne Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Kraków 2003, s. 9 - 10
- Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2005 – 2013
- Golinowska S, Polityka społeczna okresu transformacji, [w:] Dekada polskiej polityki społecznej, IPiSS, Warszawa 2000, s. 175,
- Golinowska S., Wokół podstawowych wartości i zadań samorządu terytorialnego. Niezakończona debata?, Polityka Społeczna nr 11-12, IPiSS, Warszawa 2009, s.5-6
- Kuchcińska M., „Edukacja przeciw marginalizacji seniorów”, [w:] Edukacja wobec starości – tradycja i współczesność, A. Stopińska-Pajak (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009, s. 178-180
- Małopolski Program Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2002 – 2006. Strategia dla Województwa Małopolskiego
- Niewiadomski Z. (red.), „Samorząd terytorialny. Ustrój i gospodarka”, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2001, s. 35.
- Prognoza ludności na lata 2008–2035, GUS, Warszawa 2009
- Przywojska J., „Planistyczne i programowe funkcje samorządu terytorialnego – fasada czy realne oddziaływanie?”, Polityka Społeczna nr 11 – 12, Warszawa 2009, s. 24-25
- Rama Koncepcyjna Strategii Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego, dokument programowy, 2009
- Regulski J., „Nowy ustrój, nowe szanse, nowe problemy”, [w:] Podstawowe wartości i założenia reformy ustrojowej w Polsce, Reforma administracji publicznej, Zeszyt I, Kancelaria Prezesa rady Ministrów, Departament Reform Ustrojowych Państwa, Warszawa 1998r., s. 6
- Selerzyńska-Martela L., Instytucjonalna pomoc seniorom w Polsce, [w:] instytucjonalne wsparcie seniorów – rozwiązania polskie i zagraniczne, A. Fabiś (red.), Bielsko-Biała 2007, s. 42
- Sitek M., „Reforma administracyjna 1998”, [w:] Budowanie instytucji państwa 1989-2001, I. Jackiewicz (red.), Warszawa 2004, s. 153.
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2005-2013
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego do 2013 r.

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2015
- Strategia Wojewódzka w zakresie Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2005 – 2013
- Strategia Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej do 2015r.
- Szweda-Lewandowska Z., „Wyzwania dla polityki społecznej w zakresie opieki nad osobami starszymi” <http://liberte.pl/wyzwania-dla-polityki-spoecznej-w-zakresie-opieki-nad-osobami-starszymi/>, grudzień 2001, dostęp 7 marca 2012 r
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej, Dz.U. z 2004r., Nr 64, poz. 593, z późn. Zm.
- Wojewódzka Strategia Integracji i Polityki Społecznej na lata 2007-2009 (województwo opolskie)
- Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2006-2013 (województwo podlaskie)
- Wojewódzka Strategia w zakresie Polityki Społecznej na lata 2002 – 2015 (aktualizacja, województwo opolskie)
- Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2007- 2020 (województwo łódzkie)
- Wojewódzki Program na rzecz osób starszych na lata 2009-2013 "Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach"
- Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 – 2015 (województwo opolskie)
- Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2009-2015 (województwo podkarpackie)
- Wyzwania Małopolski w kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne (2010), Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Małopolskie Studia Regionalne nr 2-3/19-20.

Justyna Przywojska

Professional activity and social inclusion of people aged 50+ as the priority objectives for regional social policy

Abstract: The reflections undertaken in this article concern the issue of strategic planning of regional social policy related to older people. Due to the changes to the political system in Poland, initiated in 1989 and continued in 1999, local and regional authorities have been transformed into a kind of independent organizations pursuing their own policies based on long-term action plans – strategies. The aim of this article is to present the measures for supporting the opportunities and improve the quality of life of people aged 50+, programmed in voivodeship strategies relating to wider social policy issues

Key words: regional social policy, old age, social and professional activity, strategic planning